

Мирзакулова Б.А.,* Ақшабай М.Б., Гафурова Н.Ә.

құқық магистрі, аға оқытушы, , М. Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
заң ғ.магистрі, оқытушы, , М. Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
философ-заң ғ.(PhD) доцент, «Халықаралық құқық және адам құқықтары» кафедрасының
кафедра меңгерішісі,
Ташкент МЗУ,

ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСТІК ЗАҢНАМАНЫ ЖЕТІЛДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ БАРЫСЫНДАҒЫ ЖЕДЕЛДЕТІЛГЕН ӨНДІРІСІНҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Автор корреспондент: mba1608@mail.ru

Түйін: В этой статье рассматривается система уголовно-процессуальных правоотношений в сфере производства по уголовным делам, возникающих при рассмотрении в особом ускоренном порядке отдельных категорий уголовных дел: при согласии лица с предъявленным ему обвинением; в связи с заключением и реализацией досудебного соглашения о сотрудничестве при осуществлении дознания в сокращенной форме; при пересмотре итоговых судебных решений, принятых в порядке ускоренного производства; а также основные направления и закономерности развития института ускоренного производства. Определении разумного баланса между публичными интересами процессуальной эффективности, рациональности и экономии и обеспечением прав и свобод участников ускоренного производства, позволяющего без использования излишних процессуальных ресурсов свести к минимуму степень риска возможной судебной ошибки, установить истину и обеспечить справедливое разрешение уголовного дела. Этот институт состоит из совокупности уголовно-процессуальных норм, регулирующих отдельные, относительно самостоятельные виды ускоренного производства: сокращенный порядок судебного разбирательства, сокращенный порядок судебного разбирательства при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве, дознание в сокращенной форме с последующим рассмотрением уголовного дела судом в ускоренном порядке.

Кілт сөздер: қылмыстық теріс қылық, жеделдетілген нысан, жетілдіру, жаңғырту, оңайлатылған тергеу, оңтайландыру, жедел анықтау, қысқартылған анықтау.

Кіріспе. Ғылыми кеңістіктегі елдердегі экономикалық және саяси қайта құрулармен дәлелденген қылмыстық іс жүргізу заңнамасын дамытудың жаңа кезеңі қылмыстық сот ісін жүргізуді, оның ішінде оны жеделдету жолымен оңтайландыруды өзектендірді. Қазақстан Республикасы алғашқылардың бірі жаңа қылмыстық іс жүргізу заңнамасына қылмыстық процестегі сараланған өндірістер туралы қазіргі көзқарасты қалыптастыру үшін қызығушылық туғызатын бірқатар дербес жедел іс жүргізуді енгізді. Қ.Тоқаевтың 2 қыркүйек 2019 жылғы жолдауындағы «Азаматтардың құқықтары мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету» басымды бағыттардың бірі Құқық қорғау жүйесін толық реформалау – аса маңызды міндеттердің бірі. Полицияның мемлекеттік күштік құрылымындағы бейнесі бірте-бірте өзгеріп, қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін азаматтарға қызмет көрсететін органға айналады [1].

Теориялық талдау. Қылмыстық кодексі Қазақстан Республикасының қолданыстағы 1 қаңтарынан бастап 2015 жылдың «ұғымы қылмыстық құқық бұзушылық», ол дәрежесіне байланысты қоғамдық қауіптілігі және жазаланушылық қылмыстар және қылмыстық теріс қылықтар болып бөлінеді. ҚР ҚПК айыппұл, түзеу жұмыстары, бас бостандығын шектеу, бас бостандығынан айыру немесе өлім жазасы түріндегі жаза қатерін төндіріп тыйым салынған, кінәлі жасалған қоғамға қауіпті әрекет (әрекет немесе әрекетсіздік) қылмыс деп танылады [2].

Үлкен қоғамдық қауіп тудырмайтын, анық жағдайда жасалған елеулі емес қылмыстар туралы қылмыстық істер бойынша алдын ала тергеу рәсімдерін түбегейлі оңайлату қажеттігі күмән туғызбайды. Заң шығарушының ойы сотқа дейінгі іс жүргізудің жеңілдетілген нысаны, кішігірім және орташа ауырлықтағы қылмыстарды тергеу үшін кеңінен қолданылатын анықтау болады қысқартылған түрде толық ақталмады. Қылмыстық іс жүргізу құқығы ғылымында және құқық қолданушылар арасында күрделі мәселе – қысқартылған анықтауды қолданудағы жаңалықтар байқалады. Күн тәртібіне құқық қолдану тәжірибесінің қажеттіліктеріне әкеліп соқтыратын және бұл ретте қылмыстық сот өндірісіне тартылған адамдардың құқықтары мен заңды ақпараттарын толық көлемде қорғауды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін жеңілдетілген өндіріс моделін құру туралы мәселе қойылды.

Қылмыстық іс жүргізу кодексінің тұжырымдамалық жаңа редакциясының басты мақсаты қылмыстық процестің үнемділігін жеңілдету және арттыру, оны халықаралық стандарттарға сәйкес келтіру және азаматтардың конституциялық құқықтарын барынша толық қорғау болып табылады. Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау қызметінің іс жүргізу негіздерін жаңғырту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Тәжірибелік бөлім. Қылмыстық істер бойынша іс жүргізудің жаңа тәртібі негізсіз айыптаудан және соттаудан, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын заңсыз шектеуден қорғауды мүлтіксіз қамтамасыз етуге, кінәсіз адамды заңсыз айыптаған немесе соттаған жағдайда – оны дереу және толық ақтауға, сондай-ақ заңдылық пен құқық тәртібін нығайтуға, қылмыстардың алдын алуға, құқыққа құрметпен қарауды қалыптастыруға, қылмыстық процесте айыптау және қорғау тараптарының жарыспалылық қағидатын дамытуға бағытталған.

Қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі іс жүргізудің қазіргі заманғы нысаны Қазақстанда тарихи қалыптасқан. Ол тергеу процесін жаңғыртудың, оның шектен шығушылығын жеңілдетудің, жеке адам құқықтарының кепілдіктерін күшейтудің өнімі болып табылады, алайда сотқа дейінгі сатылардың болуы фактісінің өзі, яғни қылмыстық сот ісін жүргізу құрылымында қылмыстық сотқа дейінгі тергеп-тексеру және алдын ала тергеу сатылары біздің процессіміздің жарыспалыға қарағанда әлі тергеу екенін растау болып табылады. Сонымен қатар, осындай қылмыстық іс жүргізу ұйымы мен оған байланысты іс жүргізу кепілдіктері жүйесі анахронизм ретінде қабылданады. Құқықтық мемлекетті құру, демократияны дамыту жарыс түрі бойынша қылмыстық процесті реформалаумен тығыз байланысты. Бұл объективті заңдылық. Біздің ойымызша, қылмыстық істер бойынша алдын ала іс жүргізуді реформалау сөзсіз: ол қылмыстарды анықтау және ашу жөніндегі қызметтің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. «Жағдайды түбегейлі өзгерту керек, ең алдымен жедел іздестіру және қылмыстық іс жүргізу жұмысының сапасын арттыру есебінен, барлық деңгейде: аудандық буыннан орталық аппаратқа дейін, неғұрлым тиімді басқа құқық қорғау құрылымдарымен өзара іс-қимыл жасау». Бұл заңның сандық өзгерістерін жасауға болмайды, сапалы өзгерістер қажет [3].

Алдын ала тергеу сатысын реформалау, қылмыстық істі сотқа дейінгі тергеп-тексеру, заң шығарушы қабылдаған анықтау нысанын жетілдіру әрекеттері соңғы уақытта табысқа жеткен жоқ. Кеңес дәуірінен келген қылмыстық іс жүргізу моделінің моральдық ескіруіне байланысты және сәл ғана жаңғыртылған болуы мүмкін емес. Сотқа дейінгі сот ісін жүргізудің оңтайлы нысанын құру барлық қылмыстық процестің қағидасы жаңа-жарыспалы моделіне көшуді білдіреді. Қылмыстық қудалаудың сотқа дейінгі өндірісі «полицейлік анықтау» болуға тиіс. Бұл «қылмыстық теріс қылықтар» туралы істер бойынша жиынтық іс жүргізу немесе қысқартылған іс жүргізу шығарылуы мүмкін базалық құқықтық өріс. Осы мақаланың ерекшелігі, онда қылмыстық қудалаудың сотқа дейінгі рәсімін оңайлату мәселесі сотқа дейінгі іс жүргізу реформасы мен айыптаудың талап қою теориясы контекстінде алынуда. Қылмыстық қудалау нысанын оңайлату туралы тақырып отандық заңнаманы дамытудың, құқық қолданудың қалыптасқан құқықтық стандарттарының жаңа орамында зерттеледі және бұл әсіресе маңызды – Қазақстанның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған жаңа қылмыстық саясат арнасында.

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау қызметінің іс жүргізу негіздерін жаңғырту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 11.12.2017 жылғы Қазақстан Республикасының Заңы заңды күшіне ие болды. Сонымен қатар, аталған заң қабылданғанға дейін қолданыста болған қылмыстық процестің мазмұнына елеулі әсер етпейтін, оның жекелеген бөліктері емес, сот ісін жүргізудің іс жүргізу негіздері оңтайландыруға шын мәнінде ұшырағаны туралы мәселе туындайды. Қылмыстық теріс қылықтар туралы істер бойынша дәлелдеудің нақты мәні көзделген, оның шекарасы тараптардың келісімімен айқындалуы мүмкін. Бұдан басқа, сотқа дейінгі тергеу және қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезеңдерінен туындайтын дәлелдеудің жалпы шарттары өзгертілді.

Қылмыстық теріс қылық институтының тиімділігі құқық қолдану практикасымен расталады. Қылмыстық теріс қылық пен қылмыс қылмыстық құқық бұзушылықтың жалпы ұғымымен біріктірілген, яғни қылмыстық теріс қылық пен қылмыс жаңа Кодекс бойынша қылмыстық құқық бұзушылық болып табылады. Бүгін қылмыстық теріс қылық пен қылмыстардан тұратын қылмыстық жазаланатын әрекеттердің осындай жүйесі еуропалық елдердің заңнамаларынан алынған. Жаңа Қылмыстық кодекс бойынша қылмыстық теріс қылықтар санатын қалыптастыру үшін негіз әкімшілік құқық бұзушылықтарға қарағанда үлкен қоғамдық қауіп төндіретін және қылмыстық қылмыстарға қарағанда аз қоғамдық қауіп төндіретін құқық бұзушылықтар болып табылады.

Ұсынылып отырған реформалардың мәнін объективті және жан-жақты бағалау үшін осындай ұсыныстар айтылған елдердегі жағдайды талдау және олардың неге қабылданғанын не қабылданбағанын себептерін анықтау артық болмайды. Осындай реформаларды жүргізген көптеген елдерде теріс қылықтарды қылмыстардан ажырату идеясының пайда болуы құқықтық реттеудегі ұтымды тәсілмен, қоғамның әлеуметтік-экономикалық саласындағы өзгерістермен болып жатқан капиталистік қатынастардың пайда болуы мен дамуымен.

Ең алдымен қылмыстық теріс қылық үшін адам сот үкімімен сотталмауы тиіс. Ол қылмыстық жаза қолдану арқылы сот қаулысымен жауапқа тартылуға тиіс. Бұл Конституцияның 77-бабы 3-тармағы 1) тармақшасының талаптарына сәйкес келетін болады, онда сот үкімі тек сот үкімінің күшіне енуіне байланысты ғана шығарылады деп көзделген [4]. Сондай-ақ біз қылмыстар мен теріс қылықтар туралы істерді біріктіруден бас тартуға, қылмыс пен қылмыстық теріс қылықтың жиынтығын болдырмауға, сондай-ақ қылмыс пен қылмыстық теріс қылық үшін жалпы қылмыстық жаза тағайындауға тиіспіз. Бұл үшін қылмыстық теріс қылықтар бойынша сотқа дейінгі тергеуді қылмыстар бойынша тергеуден ажырату талап етіледі. Сот қарауы қылмыстық теріс қылықтар үшін сот қаулысын шығара отырып, қысқа мерзімде жүргізілуге тиіс.

«Қылмыстық теріс қылық» санатын енгізудің маңызды артықшылығы соттылықтың болмауы және қылмыстық қудалауды тоқтатқаннан кейін онымен байланысты барлық құқықтық салдарлардың болмауы болып табылады, қылмыстық теріс қылық жасағаны үшін сотталған адам соттылығы жоқ деп танылады. ҚР ҚПК 55-тарауының «қылмыстық теріс қылықтар туралы істер бойынша іс жүргізудің ерекшеліктері» жаңашылдығы құқық қорғау органдары мен сот қызметкерлерін жеңілдетеді, өйткені теріс қылықтар бойынша жұмыс жеңілдетілген тәртіппен жүргізіледі [5].

Қылмыстық теріс қылықтың мән-жайларын, оны жасаған адам туралы деректерді, оның орналасқан жерін анықтау қажет болған кезде қылмыстық теріс қылық туралы хаттама сараптама жүргізу немесе маманның қорытындысын алу талап етілетін үш тәулікке дейінгі мерзімде жасалады, қылмыстық теріс қылық туралы хаттама тиісті қорытынды алынған кезден бастап бір тәулік ішінде жасалады.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам нәтижелері қылмыстық құқық бұзушылықтың іздерін және күдіктінің, айыпталушының кінәсінің өзге де дәлелдемелерін тіркейтін тергеу және өзге де іс жүргізу әрекеттерін ғана жүргізуге құқылы. Егер істің анықталған мән-жайларына күдікті және оның қорғаушысы, жәбірленуші дауласпаса, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам жиналған дәлелдемелермен шектелуге құқылы.

Қылмыстық теріс қылық туралы іс бойынша анықтау ҚПК-нің 189-бабының төртінші бөлігінде көзделген тәртіппен тағайындалған кезде сотқа дейінгі тергеу қылмыстық теріс қылық туралы хаттама жасаумен аяқталады.

Талданған ұйғарымдар зиянның туындау қаупін жасау кезінде қылмыстық іс-әрекеттер үшін қылмыстық жауаптылықтың басталу мүмкіндігі болып табылады. 10-баптың 3-бөлігі «не жеке адамға, ұйымға, қоғамға немесе мемлекетке зиян келтіру қатерін туғызған» деген сөзді пайдаланады, бұл ҚК-нің 24-бабы аяқталмаған қылмыстық іс-әрекет үшін қылмыстық жауапкершілікті көздеген және қылмысқа оқталғаны және қылмысқа дайындалғаны үшін ғана жауапкершілікке жол берген жағдайларда қылмыстық теріс қылықтардың аяқталғанын көрсетеді [2].

Қылмыстық процестің үнемділігін оңайлату және арттыру, сондай-ақ сотқа дейінгі тергеу материалдарын бұрмалауды азайту және қылмыстық процестің ашықтығы мақсатында қылмыстық іс жүргізудің форматы да өзгертілді. Енді ҚР ҚПК 42-1-бабы қылмыстық сот ісін жүргізуді қағаз және (немесе) электрондық форматта жүргізуді көздейді. Бұл ретте, қылмыстық процесті жүргізуші адам өз қалауы бойынша қылмыстық сот ісін электрондық форматта жүргізе алады, бұл туралы дәлелді қаулы шығарылады. Қылмыстық сот ісін электрондық форматта одан әрі жүргізу мүмкін болмаған жағдайда, қылмыстық процесті жүргізуші адам қағаз форматқа көшеді, бұл туралы дәлелді қаулы да шығарылады. Бұдан басқа, реформалаудың маңызды аспектісі, ең алдымен адвокаттардың іс жүргізу мүмкіндіктерін кеңейту есебінен қылмыстық процестің бәсекелестігін арттыру болып табылады [5].

Аспектілердің бірі тергеу рәсімдерін жеңілдету және процестің үнемділігін қамтамасыз ету болып табылады. Бүгінгі күні қылмыстық істерді тергеу бұрынғысынша күрделі және қаржы-шығынды процесс болып табылады, әсіресе бұл қылмыстық теріс қылықтарға қатысты. Осыған байланысты олар бойынша іс жүргізу қылмыстық теріс қылықтарды – бұйрықтық іс жүргізуді тергеудің ерекше тәртібін құру есебінен барынша жеңілдетілетін болады [6].

ҚПК-де қылмыстық теріс қылықтар туралы істер бойынша іс жүргізу ерекшеліктеріне жатқызу қажет: тергеуге дейінгі тексеру және қылмыстық іс қозғау сатысының болмауы, бұл азаматтардың конституциялық құқықтарының сақталуына оң әсер етеді және қылмыстық іс қозғаудың алдындағы іс-шаралардың үлкен көлемін толығымен алып тастайды.

Процесті оңайлату және үнемдеу мақсатында тергеу және анықтау органдарының күдіктіге айып тағуы алынып тасталды және «айыптау қорытындысы» сияқты іс жүргізу актісі алынып тасталды. Осыған байланысты тергеу немесе анықтау нәтижелері бойынша күдіктіге қатысты қылмыстық теріс қылық туралы хаттама жасалуы тиіс, бұл ретте, егер ол анықталса, дереу жасалуы тиіс.

Қорыта келгенде, құқық қолдану тәжірибесінің, континенттік қылмыстық процесс теориясының ережелерінің қажеттілігі және шетелдік заң шығару тәжірибесін ұғыну негізінде форумдық кезеңде жұмыс авторлары Қазақстан Республикасының қолданыстағы қылмыстық іс жүргізу заңнамасының ықтимал тұжырымдамалық өзгерістерінің жаңашыл пайымдауын ұсынады. Жедел анықтау мен алдын ала тергеуді қолдану тәжірибесін, сондай-ақ қылмыстық теріс қылықтар бойынша хаттамалық іс жүргізуді талдау негізінде сот бұйрығы тәртібімен оңайлатылған тергеу және іс жүргізу моделі ұсынылады.

Жедел-ізвестіру қызметі мен қылмыстық процестің арақатынасын қайта қарау талап етіледі. Болашақта авторлар процестің сотқа дейінгі сатыларын жаңғырту тұжырымдамасын ұсынуда. Осыған байланысты сотқа дейінгі тергеудің жалғыз нысаны – анықтау нысанына көшудің орындылығы негізделеді. Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің нақты деректеріне дәлелдемелердің заң күшін беру сәтін тек сотта кезең-кезеңмен ауыстыру ұсынылады. Еуропалық қылмыстық процесс стандарттарына ұқсас қылмыстық қудалаудың басталуы айыпталушыны сотқа бергеннен кейін прокурор ұсынған жария (мемлекеттік) айыптаумен ақылға қонымды байланыстыру.

Жүргізіліп жатқан реформада азаматтардың құқықтарын қорғау деңгейін арттыру мақсатында сотқа дейінгі сатыға сот бақылауын одан әрі кеңейту болып табылады.

Қылмыстық сот ісін жүргізудің тиімділігін оңтайландыру және арттыру әрекеттері, ол қысқартылған анықтау болсын немесе қылмыстық жауапкершіліктен босату кезінде қылмыстық-құқықтық сипаттағы шараларды тағайындау туралы іс жүргізу, тергеу форматымен детерминацияланған және сондықтан объективті мүмкін емес қылмыстық қудалау мен құқық қолдану тәжірибесінің тиімділігін арттыруға ықпал ету.

Бұдан басқа, олар бастапқыда қазіргі заманғы қылмыстық процестің аралас үлгісінде салынған қарама-қайшылықтарды одан әрі шиеленістіреді: бұл қылмыстық іс жүргізу қызметін құқықтық ұйымдастырудың базалық тергеу моделі мен сот бақылауы түріндегі жарыспалы модель элементтері арасындағы қайшылықтар, процеске қатысушының өз құқықтары мен заңды мүдделерін өзін-өзі қорғау кепілдіктерін кеңейту, тараптардың іс жүзіндегі тараптың өкілі ретінде адвокаттың құқықтарын кеңейту тең құқылығын күшейту және т.б. Барлығы қылмыстық іс жүргізу, сондай-ақ қылмыстық-құқықтық құқық қолдану тиімділігін төмендетеді. Өтпелі – қылмыстық процестің аралас түрі-қылмыстық іс жүргізу нысандарын саралау сәтсіздігінің басты себебі.

Қорытынды. Қорыта келгенде, қылмыстық сот өндірісіндегі жеделдетілген өндірістің заң шығарушы тарапынан әрі қарай жетілдіруді талап етеді, өйткені ҚР ҚПК берілген тәртіп бұл өндірістің толық реттелуін қамтымайды. Сондықтан да жеделдетілген іс жүргізу тұжырымдамасы түбегейлі қайта қарауды қажет етеді. Қылмыстық сот өндірісін оңайлату қылмыстық процестің стандарттарынан ауытқымауы тиіс. Қазақстандық қылмыстық процесінде жеделдетілген өндірісті дамытудағы негізгі міндет – процессуалдық ұтымдылық пен үнемдеудің қоғамдық мүдделері арасындағы ақылға қонымды тепе-теңдікті қамтамасыз ету және жеделдетілген өндіріске қатысушылардың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету, айыпталушыға істің нақты жағдайларын толық анықтаудан бас тартудың орнына бірқатар қосымша процедуралық кепілдіктер мен жеңілдіктер беру болып табылады.

Сотқа дейінгі жедел тергеудің ұлттық институтын одан әрі дамытуды негізсіз айыптаудан және соттаудан, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын заңсыз шектеуден іс жүргізу кепілдіктерін күшейту, сондай-ақ әділ сот талқылауын қамтамасыз ету, заңдылықты нығайту және еуропалық мемлекеттердің тәжірибесі мысалында құқыққа құрмет көзқарасын қалыптастыру жағына бағыттау қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1 Құқық қорғау органдарының жұмысы және қылмыс ахуалы 2019 жылы 2 қыркүйектегі Президентіміз Қ.К.Тоқаевтың жолдауы www.akorda.kz

2 Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қазақстан Республикасы Заңымен қабылданды 7 қарашадағы № 248-V Заңымен енгізілген өзгертулер мен толықтырулармен қатар. Алматы: ЮРИСТ, 2020. 204 б.

3 Концепция комплексной организационно-управленческой реформы правоохранительных органов РК. Астана, 2013.-64 с.-С.51.//Сайт Института проблем правоприменения при Европейском университете в Санкт-Петербурге [Электронный ресурс].Режим доступа: http://enforce.spb.ru/images/Issledovanya/IRL_KGI_Reform_final_11.13.pdf

4 Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жыл 30 тамыз (**2017.10.03. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен**) Алматы: Жеті жарғы 2019 ж

5 Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі №231-V Қазақстан Республикасының заңымен 2014 жылғы 4 шілдеде қол қойылып, 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді Алматы: ЖШС «Издательство «Норма-К», 2019.-368 б.

6 «Новеллы уголовно-процессуального законодательства» <https://nalogikz.kz/docs/novelly-ugolovno-processualnogo-zakonodatelstva.html>

Аннотация: Қылмыстық процестің үнемділігін оңайлату және арттыру, сондай-ақ сотқа дейінгі тергеу материалдарын бұрмалауды азайту және қылмыстық процестің ашықтығы мақсатында қылмыстық іс жүргізудің форматы да өзгертілді. Енді ҚР ҚПК 42-1-бабы қылмыстық сот ісін жүргізуді қағаз және (немесе) электрондық форматта жүргізуді көздейді. Бұл ретте, қылмыстық процесті жүргізуші адам өз қалауы бойынша қылмыстық сот ісін электрондық форматта жүргізе алады, бұл туралы дәлелді қаулы шығарылады. Қылмыстық сот ісін электрондық форматта одан әрі жүргізу мүмкін болмаған жағдайда, қылмыстық процесті жүргізуші адам қағаз форматқа көшеді, бұл туралы дәлелді қаулы да шығарылады. Бұдан басқа, реформалаудың маңызды аспектісі, ең алдымен адвокаттардың іс жүргізу мүмкіндіктерін кеңейту есебінен қылмыстық процестің бәсекелестігін арттыру болып табылады. Аспектилердің бірі тергеу рәсімдерін жеңілдету және процестің үнемділігін қамтамасыз ету болып табылады. Бүгінгі күні қылмыстық істерді тергеу бұрынғысынша күрделі және қаржы-шығынды процесс болып табылады, әсіресе бұл қылмыстық теріс қылықтарға қатысты. Осыған байланысты олар бойынша іс жүргізу қылмыстық теріс қылықтарды – бұйрықтық іс жүргізуді тергеудің ерекше тәртібін құру есебінен барынша жеңілдетілетін болады.

Ключевые слова: уголовный проступок, ускоренная форма, совершенствование, модернизация, упрощенное расследование, оптимизация, оперативное дознание, сокращенное дознание.

Abstract: In order to simplify and increase the cost-effectiveness of the criminal process, as well as reduce the distortion of pre-trial investigation materials and transparency of the criminal process, the format of criminal proceedings has also been changed. Now Article 42-1 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan provides for conducting criminal proceedings in paper and (or) electronic format. At the same time, a person conducting criminal proceedings may, at his own discretion, conduct criminal proceedings in electronic format, about which a reasoned decision is issued. If it is not possible to conduct further criminal proceedings in electronic format, the person conducting criminal proceedings switches to paper format, and a reasoned decision is also issued on this. In addition, an important aspect of the reform is to increase the competitiveness of the criminal process, primarily by expanding the procedural capabilities of lawyers. One of the aspects is to simplify the investigation procedures and ensure the cost-effectiveness of the process. Today, the investigation of criminal cases is still a complex and financially costly process, especially when it comes to criminal offenses. In this regard, proceedings on them will be simplified as much as possible by creating a special procedure for investigating criminal offenses – writ proceedings.

Keywords: criminal offense, accelerated form, improvement, modernization, simplified investigation, optimization, rapid detection, abbreviated detection.